

Kooste pyörätuolin käsittelytaitoihin liittyvistä materiaaleista

Sisällys

Johdanto	3
1 Pyörätuolin hankinta ja käyttöönotto	3
1.2 Painetut materiaalit	3
1.3 Digitaaliset materiaalit	3
1.4 Videot	4
1.5 Opinnäytetyöt	4
2 Pyörätuolin huolto	4
2.1 Digitaaliset materiaalit	4
2.2 Videot	4
2.3 Opinnäytetyöt	4
3 Pyörätuolin peruskäytön opetus ja ohjaus	5
3.1 Painetut materiaalit	5
3.2 Digitaaliset materiaalit	5
3.3 Videot	5
3.4 Opinnäytetyöt	5
4 Pyörätuolin edistynyt käyttö	6
4.1 Videot	6
4.2 Opinnäytetyöt	6
5 Pyörätuolikäyttäjän liikkumisen avustaminen	6
5.1 Videot	6
6 Soveltava liikunta	6
6.1 Painetut materiaalit	6
6.2 Digitaaliset materiaalit	7
6.3 Videot	7
7 Paraurheilu	7
7.1 Digitaaliset materiaalit	7
7.2 Videot	7
7.3 Opinnäytetyöt	7
8 Pyörätuolin käyttäjän kehonhuolto, ergonomia ja kelaustekniikka	8
8.1 Digitaaliset materiaalit	8
8.2 Videot	8

8.3 Opinnäytetyöt.....	8
9 Pyörätuolin käyttäjän esteettömyys eri ympäristöissä	8
9.1 Luontoympäristö.....	8
9.2 Videot	9
9.3 Opinnäytetyöt:	9
10 Johtopäätökset.....	9

Johdanto

Tämä raportti on kooste olemassa olevista pyörätuolin käyttöön, huoltoon ja käytön ohjaukseen liittyvistä materiaaleista. Raportissa on koottuna yhteen erilaisia painettuja, digitaalisia ja audiovisuaalisia lähteitä, jotka tukevat pyörätuolin käsittelytaitojen opettamista ja oppimista. Materiaalien teemat käsittelevät toimintakykyä, itsenäistä liikkumista, turvallista ja ergonomista arkea sekä esteettömyyttä.

Oikein valittu ja käyttäjän tarpeisiin soveltuva pyörätuoli mahdollistaa osallistumisen arjen toimintoihin, opiskeluun, työelämään, liikuntaan ja vapaa-aikaan. Tämän vuoksi on tärkeää, että sekä käyttäjillä että heidän kanssaan työskentelevillä ammattilaisilla on käytössään ajantasaista tietoa pyörätuolin hankinnasta, käytöstä, huollosta ja käyttäjän toimintakyvyn tukemisesta.

Raportti on koostettu keväällä 2026 WELLDONE-hankkeen toimijoiden Olli Lehtiniemen, Reetta-Kaisa Kuusiluoman ja Kati Karinharjun toimesta ja on osa WELLDONE-hanketta <https://welldone-eu.org/>. Raportin koostamisessa on käytetty tekoälyä.

1 Pyörätuolin hankinta ja käyttöönotto

1.2 Painetut materiaalit

- Kivilahti, J. (2003). Sopiva pyörätuoli: Opas pyörätuolin valintaan ja sovitukseen. Suomen MS-liitto.
- Aimonen, M. & Invalidisäätiö. (1985). Millainen pyörätuoli? Invalidisäätiö.
- Hiltunen, N. (1991). Näin valitsen hyvän pyörätuolin. CP-lehti, 26(5), 7-9.

1.3 Digitaaliset materiaalit

- Wolturnus. Aktiivipyörätuolin käyttäjän käsikirja. https://www.campmobility.fi/Mobility/Mobility-Manual-wheelchairs/Active-wheelchairs/PDF%20Files/W5_Tukan_Dalton_Gitano_instructions_FIN.pdf
- Saastamoinen, T. (2023). Pyörätuoliergonomialla ei tavoitella vain mukavuutta, vaan myös terveydellisiä hyötyjä. Validia: <https://validia.fi/9365-2/>
- Respecta. Pyörätuolissa istuminen: <https://www.respecta.fi/fi/ratkaisut/apuvalineet/liikkuminen/istumisratkaisun-valinta-ja-materiaalit/>
- Usealta kaupalliselta yritykseltä löytyy pyörätuolin säätöoppaita ym.

1.4 Videot

- Invalidiliitto ry. Yleisvideo, jossa lähes kaikki pyörätuoliin liittyen. Liikkumisen apuvälineet tutuksi, Pyörätuoli: https://www.youtube.com/watch?v=5zcCnM4_o4

1.5 Opinnäytetyöt

- Korpi, M. (2023). Yksilöllisen kelaustuolin hankintaprosessi: Case-kuvaus. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Theseus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2023111930084>
- Haavisto, M. & Himanen, O. (2010). Pyörätuolin hankintaprosessi: Opas fysioterapeuteille ja fysioterapeuttipiskelijoille. Tampereen ammattikorkeakoulu. Theseus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2010112515521>
- Salminen, M. (2025). Apuvälineen hankintaprosessin kehittäminen pyörätuolin käytettävyyden edistämiseksi selkäydinvammaisen näkökulmasta. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Theseus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202503164330>

2 Pyörätuolin huolto

2.1 Digitaaliset materiaalit

- Invalidiliitto ry. Pyörätuolin kunnossapito-opas (PDF): https://www.invalidiliitto.fi/sites/default/files/2020-11/Py%C3%B6r%C3%A4tuolin_kunnossapito_opas_A5_pienempi.pdf
- Terveyskylä. Pyörätuolin huoltaminen: <https://www.terveyskyla.fi/kuntoutumistalo/ammattilaiset/apuvalinepalvelut/laakinnallisen-kuntoutuksen-apuvalinepalvelun-prosessi/apuvalineen-huolto-ja-korjaus>
- Respecta. Pyörätuolin huolto-ohjeet: <https://www.respecta.fi/fi/ratkaisut/apuvalineet/liikkuminen/pyoratuolin-huolto/>
- Myös muilta kaupallisilta toimijoilta löytyy huolto-oppaita ym.

2.2 Videot

- Invalidiliitto ry. Pyörätuolin huolto: <https://www.youtube.com/watch?v=GCW2ifv7M0>
- Haltija Group oy. Pyörätuolin säännöllinen huolto takaa apuvälineen turvallisuuden: <https://www.youtube.com/watch?v=1TMNykqhtSg>

2.3 Opinnäytetyöt

- Pieksämäki-Martikainen, L., Storm, S. & Suominen, S. (2020). Opas manuaalipyörätuolin säännölliseen kunnossapitoon pyörätuolia käyttäville ja heidän lähiverkostolleen.

Toteutettu yhteistyössä Invalidiliiton TuleApu-hankkeen kanssa. Metropolia ammattikorkeakoulu. Theseus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020111823293>

3 Pyörätuolin peruskäytön opetus ja ohjaus

3.1 Painetut materiaalit

- Björklund, I., Ahtee, H., Lehto, T., Rajala, U. & Invalidiitto. (2009). Opas hyvään pyörätuolin hallintaan. Invalidiliiton kuntoutuspalvelut.

3.2 Digitaaliset materiaalit

- Invalidiitto ry. Pyörätuolin käsittelytaidot (artikkeli + videot). Tietoa manuaalipyörätuolista: <https://www.invalidiitto.fi/pyoratuolista>
- Invalidiitto ry. Iloa ja hyötyä apuvälineistä. Vinkkejä pyörätuolin käyttäjälle: https://www.invalidiitto.fi/sites/default/files/2019-10/TuleApu_pyoratuolinkayttajalle_haitari297x210_nettiin.pdf
- Terveyskylä. Tietoa pyörätuolin käytöstä, hankinnasta, käytön aloituksesta ja huollosta: <https://www.terveyskyla.fi/kuntoutumistalo/tietoa/apuvalineet/apuvalinehaku/pyoratuoli>

3.3 Videot

- Invalidiitto ry. Manuaalipyörätuolilla liikkuminen: https://www.youtube.com/watch?v=W_Oca20vqCg
- Invalidiitto ry. Pyörätuolin käsittelytaidot: liikkuminen tasoeroilla, katukivetyksen ylitys: <https://www.youtube.com/watch?v=k6GsOD8U-c&t=92s>
- Tays. Selkäydinvammaisen pyörätuolitaidot: <https://www.youtube.com/watch?v=kilC7I4o6AI>
- Invalidiitto ry. Manuaalipyörätuolin kasaaminen ja osat: <https://www.youtube.com/watch?v=MSfIctX-7FY>
- YouTubesta löytyy tämän lisäksi useita videoita pyörätuolin käyttäjän avustamisesta siirroissa.

3.4 Opinnäytetyöt

- Korhonen, H. & Taskinen, P. (2016). Pyörätuoli osana arkea: AVH-kuntoutujan kotiharjoitteluopas. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Theseus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201602242594>

- Dunkel, T., Brandwijk, S. & Haarala, J. (2013). Pyörätuoliajokortti CP-vammaisille lapsille. Laurea-ammattikorkeakoulu. Theseus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201303113163>

4 Pyörätuolin edistynyt käyttö

4.1 Videot

- Apuvälinemessut järjestetään joka toinen vuosi Tampereella, siellä pääsee tutustumaan apuvälinerataan ohjatusti (<https://apuvaline.expomark.fi/ohjelma/apuvälinerata/>).
- Validian videoita apuvälinetapahtumasta, pyörätuolin käsittely (5 videota): <https://www.youtube.com/playlist?list=PLpky8t5WXLm9S0V-x9ynrRdnmPqut1U-5>

4.2 Opinnäytetyöt

- Karppa, M., Semenuka, J. & Vaaranrinta, R. (2020). Suunnitelma pyörätuoliesteradasta: Tuotekehitystyö. Tampereen ammattikorkeakoulu. Theseus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020111723107>

5 Pyörätuolikäyttäjän liikkumisen avustaminen

5.1 Videot

- Validia. Pyörätuolin käyttäjän avustaminen, vinkkejä käyttäjälle ja avustajalle: <https://www.youtube.com/watch?v=vfNgjiZk9Vw&list=PLpky8t5WXLm9S0V-x9ynrRdnmPqut1U-5&index=5>
- Invalidiliitto ry. Pyörätuolin käyttäjän avustaminen tasoeroilla ja luiskalla sekä katukiveyksen ylitys: <https://www.youtube.com/watch?v=81rMTFwTV1o>
- Invalidiliitto ry. Porrasveto: <https://www.youtube.com/watch?v=uDEHrAT6UxY>

6 Soveltava liikunta

6.1 Painetut materiaalit

- Peltonen, K. (2009). Stop tykkäänän!: Käsijarrullisella pyörätuolilla myös hiekkateille ja poluille. IT. Invalidityö, 12, 64
- Martikainen, V. (2010). Passiin vaikka pyörätuolilla: Vakava vamma tai sairaus ei merkitse eränkäynnin loppumista. Karjalainen, 19.

6.2 Digitaaliset materiaalit

- Malike ja Solia. Osallistumista edistäviä apuvälineitä kouluihin ja kuntiin.
https://www.paralympia.fi/uploaded/attachments/osallistumista_edistavia_apuvaineita_kouluihin_ja_kuntiin_opas1.pdf
- Rammat retkeilijät ry: <https://rammatretkeilijat.yhdistysavain.fi/>
- LAB-ammattikorkeakoulu, Suomen Paralympiakomitea & Metsähallituksen Luontopalvelut. Pyörätuolikäyttäjien luontotoiminta:
https://www.paralympia.fi/uploaded/section_files/Esteett%C3%B6myys/Tuotekortit/pyrtuolin_kyttjien_luontotoiminta.pdf

6.3 Videot

- Karjalainen, T. & Suomen invalidien urheiluliitto. (2001). Pyörätuolitanssin opetusvideo. Suomen invalidien urheiluliitto SIU. DVD.

7 Paraurheilu

7.1 Digitaaliset materiaalit

- Suomen Paralympiakomitea: <https://www.paralympia.fi/fi/>

7.2 Videot

- TFP Films. Pyörätuolikelauksen lajiesittely:
<https://www.youtube.com/watch?v=kgFuTspD2x8>
- Finnishparalympic. Liikuntamaa 2025: tule tutustumaan soveltavaan liikuntaan ja paraurheiluun: <https://www.youtube.com/watch?v=Tfm5AX4cKwg>

7.3 Opinnäytetyöt

- Karlsson, S. (2014). Pyörätuolikoripalloleirin fyysinen kuormittavuus Pitkis-Sport liikuntaleirillä. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Theseus.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014112516805>
- Pirkola, H. (2016). Pyörätuolin harjoitusvastus. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
<http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2016053010785>
- Valtonen, L. (2002). Pyörätuolin kelauskenventäjät liikkumisen apuvälineenä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

8 Pyörätuolin käyttäjän kehonhuolto, ergonomia ja kelaustekniikka

8.1 Digitaaliset materiaalit

- Invalidiliitto ry. Pyörätuolijumppa: https://www.invalidiliitto.fi/sites/default/files/2020-05/Py%C3%B6r%C3%A4tuolijumppaohjeet%20A4_vol3.pdf
- Terveyskylä. Näin huolehdiin käsieni kunnosta pyörätuolikäyttäjänä: <https://www.terveyskyla.fi/kuntoutumistalo/kuntoutumistalon-oppaat/nain-huolehdiin-kasieni-kunnosta>

8.2 Videot

- Invalidiliitto ry. Pyörätuolin kelaus- ja ajo-ominaisuuksiin vaikuttavia seikkoja, Sujuvasti ja turvallisesti apuvälineillä: <https://www.youtube.com/watch?v=oCgkdlgnD8I>

8.3 Opinnäytetyöt

- Huhtala, R. (2022). Manuaalisella pyörätuolilla liikkuvien yleisimmät olkapäävammat ja niiden ennaltaehkäisy. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Theseus. <https://www.theseus.fi/handle/10024/781731>
- Hyväri, I., Hämäläinen, A. & Nokelainen, S. (2022). Työkalu optimaalisten istumisratkaisujen löytämiseen pyörätuolin käyttäjille: Fitting Station-palvelumallin kehitys. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Theseus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2022112824637>
- Korhonen, A. (2023). Mobiilisovellus painehaavojen ennaltaehkäisyyn pyörätuolin käyttäjillä. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Theseus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2023110928949>
- Pitkänen, J. & Pentikäinen, M. (2021). Yksilöllisen selkäosan valmistus pyörätuoliin: Free Form -selkäosan korvaaminen kevyemmällä materiaalilla. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Theseus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021120523829>

9 Pyörätuolin käyttäjän esteettömyys eri ympäristöissä

9.1 Luontoympäristö

- Ainasoja, T. (2008). Ylös, ulos ja esteille: Pyörätuolin rattaisiin ei ole helppo saada liikunnallista vipinää. IT. Invalidityö, 10, 32-34.

9.2 Videot

- Invalidiliitto ry. Pyörätuolin pakkaaminen autoon: <https://www.youtube.com/watch?v=x4uczajmlbo>
- Invalidiliitto ry. Pyörätuolia käyttävä asiakas esteettömässä taksissa: <https://www.youtube.com/watch?v=Kj1WmeA7prg>
- Invalidiliitto ry. Pyörätuolin käyttäjä taksissa: <https://www.youtube.com/watch?v=b0HvLS42Ba4>
- Invalidiliitto ry. Talvikunnossapito: https://www.youtube.com/watch?v=NORWG_86g

9.3 Opinnäytetyöt:

- Einola, J. & Kuokka, V. (2018). Kuinka pyörätuolin käyttäjät kokevat esteettömän taksipalvelun ja sen turvallisuuden: Käyttäjien kokemuksia. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Theseus. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2018120419853>
- Lundén, M. (2007). Etelänmatkailun esteettömyys pyörätuolia käyttävän asiakkaan näkökulmasta. Turun ammattikorkeakoulu.

10 Johtopäätökset

Suomessa on varsin hyvin materiaalitarjontaa pyörätuolin peruskäytön opastuksessa sekä huollossa. Myös pyörätuolin hankintaan ja sovitukseen liittyen on kohtuullisesti tietoa, vaikka uutta materiaalia ei olekaan julkaistu viime vuosina. Pyörätuolin käsittelytaidoissa suomeksi on hyvin sisältöä erityisesti järjestöjen tuottamana. Myös eri kaupalliset tahot tarjoavat runsaasti esimerkiksi pyörätuolin valintaan liittyviä oppaita. Aiheet, jotka jäävät vähemmälle huomiolle, ovat pyörätuolikäyttäjän avustaminen, pyörätuolin käyttäjän kehonhuolto, lasten ja nuorten pyörätuolin käyttöön liittyvä materiaali sekä sähköpyörätuolin käytön opastus.